

ייחוד מוקצה

- א. **שבת מט:** (סוף העמ') "בגיזי צמר ואין מטלטלין" עד "דבר שאין מתכוון מותר" (סוף נ.) [מח. בעא מיניה רב אדא... ומפקיר קופה של מוכין].
- ב. **שבת קכה:** "גמ' תנן התם... קפיד עליה". **תוס' ד"ה ואזדו.**
- ג. **שו"ת הרשב"א ח"א סימנים תשנ"ו-תשנ"ז;** ר"ן (כג. באלפס).
- ד. **רא"ש פ"ד סימן ח'; שו"ע הרב ש"ח נ-נא.**
- ה. **תוס' שבת קכה:** ד"ה ואזדו [תוס' קנו: ד"ה וכי תימא]; **פסקי הרמב"ם** בסוגיות הנ"ל; **מגיד משנה** פכ"ה הכ"א; **מלחמות מח:** באלפס, ד"ה ועוד תנן התם האבן, עד סוף מט; **מרדכי פ"ד שכד;** **מרדכי פ"ז תטז.**
- ו. **שו"ע רנ"ט, א; טור וב"י; שו"ע ונו"כ ש"ח כ-כו, לח, יז; שי"א, ח.**
- ז. **בעלי חיים: שבת קכח: משנה; תוס' מה: ד"ה הכא; תוס' ישנים** שם [חידושים המיוחסים לר"ן שם]; **שו"ת מהר"ח אור זרוע** סוף סימן פ"א "ועוד הודיעוני"; וסוף סימן פ"ב "ועל העופות"; **שו"ת הלכות קטנות ח"א סימן מ"ה; שו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סימן כ"ו; שש"כ כ"ז הע' צו.**
- ח. **כדור ומשחקים: תוס' ביצה יב.** סוף ד"ה הכא גרס רש"י אלא מעתה ("וכי פליגי ב"ש וב"ה); **שיבולי הלקט סימן קכ"א; טושו"ע ונו"כ ש"ח, מח [שו"ת יצחק ירנן ח"ב סימן כ"ה; שו"ת תפלה למשה ח"א סימן כ"ב; שבות יצחק מוקצה עמ' עח, פרק ה', בשם הרב אלישיב].**

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תשנו - תשנז

עוד נשאל מי שמייחד אבן אחד בחלון בערב שבת לפצוע בו אגוזים אם תועיל לו הכנה? שהרי עפר שאין לו תורת כלי ואם הכניס מלא קופתו עפר עושה בו כל צרכיו.

והשיב בפרק במה טומנין (דף נ') נחלקו ת"ק ורשב"ג בחריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לשיבה. ת"ק סבר צריך לקשר ורשב"ג סבר אין צריך לקשר ואיפסיק התם הלכה כרשב"ג. ואתמר רב אמר קושר ושמאל אמר חושב. ורב אסי אמר יושב אף על פי שלא קושר ולא חושב והילכך בין יושב בין חושב מהני. וקיי"ל כרב אסי. ועלה אייתי בגמרא ההוא דקופת עפר ובעי לאוקמי כרשב"ג דאי כרבנן הא אמרי בעיא מעשה. ודחי רב פפא אפי' תימא רבנן ע"כ לא קאמרי רבנן דבעי מעשה אלא בחריו של דקל שגדרן לעצים כיון דבר מיעבד מעשה הוא. אבל עפר דלאו בר מיעבד מעשה הוא אפי' ביחוד סגי להו. ואם כן אבן שיחדה לפצוע בה ולהיותה מוכנת לכך משמע דסגי ליה בהכי כיון דלאו בר מיעבד הוא. ואפשר דלגבי אבן נמי בעי שישתמש בו מע"ש לפצוע בה כההיא דפוקרין כי היכי דלהוי בה היכרא בפיקרין וצפה.

(תשנו -) עוד השיב דדוקא בשיחדה להיות עומדת בכך ולא שיחדה לאותו שבת בלבד דאין זה יחוד כלום. וכדאמר /שבת נ' / (שם) גבי גיזי צמר ואין מטלטלין אותן. ואמר רבא לא שנו אלא שלא טמן בהם אבל טמן בהם מטלטלין אותן. ואיתביה ההוא מרבנן גיזי צמר ואין מטלטלין אותן והדר ביה. ואמר לא שנו אלא שלא

יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין. אלמא אף על פי שטמן בהם אין זה יחוד המתיר עד שיחדנו להטמנה לשבתות ולא לשבת זו בלבד וכקופת עפר שמיחד לה מקום להיות מוכנת לצרכיו. ובפרק נוטל (דף קל"ט) אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת. ואמרי' עלה אמר רב הונא לא שנו אלא בשלא הניח אבל הניח נעשה בסיס לדבר האסור. והתם במניח לשעתה לכסותה משמע מדאיפלגי בה רב יוסף בפרק כל הכלים גבי האבן שבקירוויא. דאמרינן לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה כיסוי לחבית דאלמא כיסוי חבית לשעתא הניחה. ואפ"ה לא קיימא לן כרב יוסף עד שיחדנה לכיסוי לעולם ולא לשבת אחת.

הר"ן על הר"ף מסכת שבת דף כג עמוד א

ונשאל הרשב"א ז"ל המיחד אבן לפצוע בה אגוזים אם מותר לטלטלה בשבת והשיב דשרי כמכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכיו ואפשר דבעינן שישתמש בה פעם אחת מבעוד יום כפקוריין וציפה אלא [מיהו] בודאי בעינן שיחדנה לכך לגמרי אבל יחוד שבת אינו יחוד כגיזי צמר דבעינן יחדן להטמנה וכאבן שעל פי החבית דאמרי' בפרק כל הכלים (דף קכה ב) לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה כסוי לחבית ולא קי"ל הכי אלמא אף על פי שהניחה לכסות החבית לשמה אסור עד שייחדנה לכך לעולם אלו דבריו ז"ל. ולי נראה דאפילו יחוד שבת אחת נמי מהני וגיזי צמר דבעינן יחדה להטמנה ההיא בשל הפתק והאבן שעל פי החבית דאסרינן במניח היינו טעמא לפי שאין דרכה של אבן ליחד אותה לכסוי חבית וכמו שאני עתיד לכתוב במקומה בס"ד בפרק נוטל אבל בכל מידי דאורחיה בהכי ייחוד דחד יומא מהני וכן פירש רש"י ז"ל אף על פי שלא חשב עליהן למחר אלמא אילו חשב לישב עליהן למחר אף על פי שלא יחדן לעולם מהני ושמעתין נמי מוכחא הכי דפלוגתייהו דתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל בחריות של דקל בנמלך עליהן לשיבה לצורך מחר בלבד היא דאילו יחדן לגמרי לא אמר תנא קמא דצריך לקשר [ועוד] דרבא דאמר אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן לא מוקמינן ליה בפלוגתא דתנא קמא ור"ש בן גמליאל כלל משום דעד כאן לא פליג תנא קמא אלא בשלא יחדן אלא שנמלך לישב עליהן למחר ועובדא דר' חנניא בן עקיבא דאתמר בגמרא [דף נ א] נמי הכי מוכח דאמר להו לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ואפילו בכי האי גוונא קיימא לן כשמואל דחשב מהני [ליה ליומיה] כדאמרינן לעיל אלמא יחוד דשבת אחת נמי מהני ליומיה :

רא"ש מסכת שבת פרק ד סימן ח

ח תנא רבה ב"ב חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לשיבה צריך לקשר. רשב"ג אומר אין צריך לקשר. הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג. איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב. ורב אסי אמר ישב אף על פי שלא קשר ואף על פי שלא חשב. והלכתא כרב אסי דהוא אמר כי האי תנא יוצאין בפקוריין ובציפה אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה אבל לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה לא יצא ואם יצא מבעוד יום אף על פי שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן. והיינו כרב אסי דאמר ישב אף על פי שלא קשר ולא חשב וכן יצא אף על פי שלא צבע ולא חשב* :

וקשה לר"י דנקט ברישא בזמן שצבען בשמן מאי איריא צבען אפילו חשב נמי מדמכשר יצא בלא צבע ובלא חשב וכ"ש חשב ולא יצא. דלכאורה משמע דשיבה גריעה ממחשבה וכן נמי יציאה. וי"ל הא דקא אמרינן שצבען לא כדי לצאת בהם בשבת אלא כדי לצאת בהם מבעוד יום ואחר כך נמלך ולא יצא בהן אפ"ה יכול לצאת בהן בשבת ולפי דברי ר"י ז"ל משמע דבעי מחשבה לצורך השבת. והך צביעה דצבען כדי לצאת בהן מבעוד יום גריעה ממחשבה לצורך שבת וקמ"ל דאפ"ה מהני. ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן דקתני גבי חריות של דקל משמע דאפילו בחול מהניא הך מחשבה לרשב"ג. והא דתניא צבען ולא תנא חשב איכא למימר תיקון מעליא נקט. וממילא ידענא דה"ה חשב מדנקט סיפא ואם יצא בהן דשמעינן מינה דכ"ש חשב

ורב אשי נמי סייעה לרב אסי ממתניתין דתנן הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו:

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שח סעיף נ - נא

חריות של דקל יש מהם שמייחדים אותם לשיבה ויש מהם שעומדים לשריפה כשאר עצים ואם קצצם מן הדקל לשריפה הרי הם מוקצה כשאר עצים ואסור לטלטלם שאין תורת כלי עליהם הואיל ועומדים לשריפה. אבל אם נמלך עליהם אח"כ שיהיו עומדים ומיוחדים לשיבה עד עת שיצטרך לפנותם הרי מחשבה זו מוציאם מידי מחשבה הראשונה אם נמלך כן קודם השבת ונעשה עליהם תורת כלי ומותר לטלטלם בשבת לסדרם לישב עליהם אף על פי שבשעה שנמלך עליהם בחול לשיבה לא היה בדעתו בפירוש גם בשבת אלא נמלך כן על ישיבת החול.

ואפילו אם לא נמלך עליהם שיהיו עומדים ומיוחדים לשיבה אלא שחשב עליהם מבעוד יום לישב עליהם למחר בשבת בלבד ולמוצאי שבת ישתמש בהם לשריפה מותר לטלטלם ולסדרם לישב עליהם בשבת זו: (נא -) ואפילו אם לא חשב עליהם כלל לשיבה אלא שאירע מקרה שישב עליהם מעט קודם השבת מותר לטלטלם בשבת לסדרם ולישב עליהם והוא הדין לצורך מקומם או לצורך עצמם כדין כלי שמלאכתו להיתר לפי שכיון שדרכם של חריות לייחדם ג"כ לשיבה לפיכך כיון שישב עליהם הוכנו לשיבה על ידי כן ונעשה עליהם תורת כלי:

רמב"ם הלכות שבת פרק כה הלכה כא

נדבך של אבנים שחשב עליו מבעוד יום אם למדום מותר לישב עליהן למחר ואם לאו אסור, חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן מערב שבת לשיבה מותר לטלטלן, ז' וכן אם ישב עליהן מבעוד יום מותר לטלטלן.

מגיד משנה הלכות שבת פרק כה הלכה כא

[כא] נדבך של אבנים וכו'. פרק כל הכלים (דף קכ"ה): פעם אחת הלך רבי למקום אחד מצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר. ונחלקו שם אם הצריכן רבי מעשה ואיכא מ"ד שאמר להם צאו ולמדום. ופי' סדרום כדי לישב עליהן. ופסק רבינו כן ואין מכל זה בהלכות כלום ובסמוך אבאר הטעם:

חריות של דקל וכו'. פרק במה טומנין (דף נ') חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לשיבה צריך לקשר רשב"ג אומר א"צ לקשר ואמרו שם רב אמר קשר כת"ק ושמואל אמר חשב סגי כרשב"ג ורב אשי אמר ישב סגי אף על פי שלא חשב ושלא קשר ונסתייעו דברי רב אשי שם. והלכה כמותו כדאיתא בהלכות. ופירשו ז"ל דרב אשי כ"ש חשב אף על פי שלא ישב וזה דעת רבינו. מכאן למדנו שמחשבה בלחוד סגי. ונ"ל שלכך השמיטו בהלכות ההיא דנדבך משום דמהכא שמעינן שא"צ מעשה ובמחשבה בלחוד סגי וא"כ יש לתמוה על רבינו למה פסק למעלה כמאן דמצריך מעשה שכתב אם למדום. ונ"ל שדעת רבינו דשאני חריות דאיכא דקיימי לשיבה ואיכא דקיימי לעצים וכאן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו שגדרן לעצים. וזהו שהזכיר כן בדוקא ומפני כך מחשבת ישיבה מוציאה מידי מחשבה דלעצים. אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לשיבה ולפיכך צריך מעשה להוכיח שהן לשיבה כנ"ל לדעת רבינו:

מלחמת ה' מסכת שבת דף מח עמוד ב

ועוד תנן התם האבן שעל פי החבית כו' הילכך לית לן ראייה בההיא דאמר רב לא שאנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור דלית הלכתא כרב אסי אמר ר' יוחנן כמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק נוטל:

אמר הכותב אלו דברי הבאי שעל כרחנו כיון דרב ורב אסי אמר רבי יוחנן בחד לישנא איתמר ודאי בחד גוונא נינהו ומניח סתם קאמרי תרוייהו דהיינו מניחה על מנת לכסות לשעתו ורב אמי ורב אסי נמי חד לישנא אמור ובהדיא פליגי דתרוייהו בחד מניח קאמרי ועוד שמניח על דעת בסיס שהזכיר בעל המאור לא הזכיר בגמ' כלל ואינו ואם אין דעתו לכסוי למה מניחה שם וכי מתיירא הוא מן האבן שלא יאכלוהו עכברים שהוא מניחה על פי החבית כדי שתהא חבית בסיס לה והיינו דקאמר נעשה בסיס לדבר האסור כדקאמרינן בטבלא ונר ולא קאמר עשאה בסיס ועוד אי הכי ליפלוג וליתני בדידה ולומר לא שאנו אלא במניח על דעת כסוי אבל במניח על דעת בסיס אסור מדקא דחיק נפשיה לאוקמה למתני' דוקא בשוכח ש"מ כל מניח אסור ועוד דבר מן דין הלכה כרבי אמי דרבה סבר כוותיה ורב יוסף סבר כרב אסי וקיי"ל בכל דוכתא דלא איפסיקא הלכתא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה (מט ע"א -) בר משדה ענין ומחצה ורבה אשכתן דבכולהו נוסחי דהוא רבה בר נחמני בר פלוגתיה דרב יוסף ואילו הוה רבא לא הוה מקדמי ליה בגמרא ומה שהשיב רב אסי מדגרסי בפ' במה טומנין תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים וכו' ואמר רב אסי עלה ישב ואף על פי שלא קשר ושלא חשב וסייעה רב אשי לדרב אסי ממתני' וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא הקיפנו חבילות חבילות תשובות שאין בהם ממש ותירוצי' שאין בהם ממש שהוא אומר דהנחה עושה הכנה ועושה תורת כלי ואינו כן שפי' תורת כלי צורת כלי כדברי רש"י וכן מפורש בירושלמי והוא שיש עליו תואר כלי וכל כסויי הכלים ששנינו ואפילו בהונחו על בסיסן בחול ואפי' בעומדים על בסיסן בעינן תורת כלי וכן בנגר הזכירו שיהא בראשו קלוסטרטא משום תורת כלי כמו שאמרו בערובין הא אין עליו תורת כלי אסור אף על פי שהורגלו לפתוח ולנעול בבית הכנסת של טבריא ודבר ברור הוא שם אלא שאין ההזמנות שוות בכל הדברים דהתם בחריות שגדרן לעצים שעשויות לשיבה פעמים אדם מייחד לשיבה לעולם כמו שאמרו ונמלך עליהם לשיבה כלומר שחזר בו ממחשבתו הראשונה שגדרן לעצים ועכשיו ייחדן להיות עומדין לשיבה לעולם וכיון שהן ראויות להתייחד לשיבה ישב מהני אף על גב שלא חשב ושלא קשר ואפילו להתירן לגמרי בכל הכלים אבל אבן על פי חבית אין אדם עושה אותה כסוי אלא לפי שעה ומש"ה בעיא מעשה רב ולדברי הכל להתירה בטלטול ולעשותה ככסויי הכלים בעינן בה התקנה ותורת כלי אלא הא דפליגי רב אמי ורב אסי ותרוייהו אליבא דר' יוחנן באבן שהניחה על פי חבית דלרב אסי נעשית כסוי חבית ליטלה משם כשרוצה להסתפק מן החבית ולהחזירה במקומה קאמר דקסבר אף על פי שאין תואר כלי עליה כיון שהתחיל ועשה בה מעשה להשתמש בה למחר במלאכה מיוחדת התיירו לאותה מלאכה וכן באבנים שפשוף שלהן מתירן שהרי עשה בהן מעשה לצורך אותה ישיבה והותרו לאותו דבר שהתקין עליהן לסדרן למחר לשיבה במקומן שהרי התחיל בתשמיש זה מערב יום טוב בכסוי החבית או בשפשוף הישיבה על מנת להשתמש בו נמי בשבת ועדיין הן מונחין שם והתקנתן עליהם במקומן לאותו תשמיש וכל עיקר אינן ראוין לשיבה זו אלא מחמת שפשוף שעשה להם מבערב וכן הנחה דאבן על פי החבית אבל לטלטולין אחרים לצורך גופן ומקומן אסור ורב אמי סבר אף לאותו דבר שייחדן אסורין עד שיהא בהן תורת כלי הילכך אבן דחבית לעולם אסורה והך פלוגתא לא דמיא לכולהו דבין בחריות בין בנגר וכל כסויי הכלים להתירן לגמרי בהתקנתן פליגי וזו להתיר אותה במלאכה שתקן בה והתחיל בה מערב שבת להשתמש בה למחר ואף על פי שאין עשויין להתייחד לכך ואין עליהם תורת כלי כלל ומיהו דוקא לאותו תשמיש כלומר לסדר האבנים לשיבה בשפשוף והאבן ליטלה ולהחזירה על פי החבית בהנחה כדפרישית וזהו שדימה בגמרא מחלוקת זו דאבן על פי החבית למחלוקת של נדבך אבנים שאין אדם מייחדן לשיבה כדמוכח בפ' כירה דגבי לבנים מתרצינן דאיתור מבנינא דחזיאן

למזגא עלייהו וגבי אבנים מתרצינן תירוצא אחרינא אלמא לא חזו למזגא וטעמא דמילתא אידי דיקירי דמיהו לא מייחדי לשיבה אי נמי מפני ששיבתן קשה כדאמרינן בירושלמי אבנים שישבנו עליהם בנעורתנו עשו אתנו מלחמה בזקנותנו כ"ש נדבך שעומד לבנין וכך דמו שם ישיבת החירות ליציאת פוקרין ולישיבת תבן שע"ג המטה דברים העשויין לכך וזה מפורש בגמרא שלפיכך חלקו ר' יוסי בן שאול ור' יוחנן בן שאול דמר אמר סואר של קורות היה ומר אמר גשוש של ספינה היה ושניהם דברים שאין אדם מייחדן לשיבה אלא לפי שעה הוא שיושב עליהם ולמדנו מדברי שניהם שכל דבר שאדם מייחד לשיבה לעולם דיו במעשה כל שהו ואילו היתה מחלוקת ר' יוסי דהכא דומה להיא דהיא רב אסי דחריות של דקל הוה אמרי' בגמ' התם והא דרב אסי דר' יוחנן היא ור' יוסי הוה מסייע ליה לרב אסי דהתם אלא ש"מ כל מין ומין לפי מלאכתו הזמנתו ומה שאמרו בפרק נוטל האי כתונא משלפא היא מקניא שפיר דמי קניא מינה אסור ואמר רבה אם כלי קיואי הוא מותר התם גודא בעלמא שויה ולא מעשה הוא אי נמי קניא לא עבידא ליחודא לכיתונא דמיא לשמעתיא דרב יוסף וכן עיקר וראיתי בירושלמי בעדותו של רבי חנינא במעשה דרבי בנדבך של אבנים רבי יוחנן אמר עד שיהא עליהן תואר כלי ולגבי חריות של דקל מצינו עוד שם רב אמר חריות שגדרן לשכיבה אינם צריכות קשור לאהלין צריכות קשור רבה בב"ח אמר בין לשכיבה בין לאהלין צריכות קשור א"ר חזקיה לא דמי קשירה דרב באהלין לקשירה דרבה בר בר חנה בכלים קשירה דרב באהלין עד שיקשור את ההוצין קשירה דרבה בב"ח בכלים עד שיהא עליהן תואר כלי אם את אומר עד שיקשור את ההוצין אין מעשה גדול מזה ושאר הסוגיא השנויה שם על הדרך הזה הרי למדנו מן השטה הזאת דלרב דסבר בקשור כתנא קמא צריך מעשה דרבה ולרבה בר בר חנה דסבר כרשב"ג כדאמר איהו בגמ' דילן הלכה כרשב"ג סבר קשור דהוצין להכנה לא בעיא קשור כל דהו לתורת כלי בעי' וגמרא דילן סברא כרשב"ג לא בעי קשור כלל ואפי' לתורת כלי ולית הלכתא כוותיה אלא כרב אסי דאמר ישב ותורת כלי ודאי בעי' כר' יוחנן אלא כיון שישב עליהן כבר תקנן לשיבה ומקומו ניכר הוא ותואר ישיבה עליהן הלכך בישיבה יוצא ידי שתייהן ידי הכנה וידי תורת כלי כך נראה לי ומכלל הדברים נלמוד סיוע לדברינו שהחריות עשויות לשכיבה כמו לעצים כמו שביארנו למעלה:

ועוד כתב ואין אנו יודעין כו' ובגמר הנגמר פסק במס' עירובין כר' יהודה:

אמר הכותב אני רואה הטעם מפורש שהלכה כדברי ר' יוחנן דאמר מתוקן אף על פי שאינו קשור ותלוי והוא שיש עליו תורת כלי והיינו מתני' דקתני בין כך ובין כך פוקקין בו כלומר בין קשור בין שאינו קשור כלל והוא שמתוקן ויש עליו תורת כלי ור"י דבעי התם קשור בדלת בשאין עליו תורת כלי כדמפורש בדוכתא בעובדי דשיתא ואדרבה ולא יעלה על דעתם לחלק בין זה לזה מפני שהן כלים (מט ע"ב -) גמורין דכיון דבגמ' אמרי האי תורת כלי עליה ש"מ שכל שיש עליו תורת כלי שרי אף על פי שאינו קשור וכן נגר שיש בראשו קלוסטרא משום תורת כלי התירו בו כמתקן בלבד ומיהו ר' אבא בר כהנא ודאי הוה סבר שאפי' מתוקן בלא תורת כלי פוקקין בו ומשו"ה מוקי לה למתני' דלא כר' יהודה אבל אנן דקיי"ל כר' יוחנן דבעי תורת כלי מתני' רבי יהודה היא וכשכתבה רבינו הגדול ז"ל למימרא דר' אבא בר כהנא על מנת שיש תורת כלי עליה אמרה וכרבי יוחנן כמו שמפורש בהלכות וזה הפסק נכון ועולה כהוגן ולא נצטרך לחלוק על הגמרא כמו שחלק עליה בעל המאור ז"ל ואמר דאע"ג דחזינן לר' אבא בר כהנא דמדמה להא דנגר הנגמר להא דתניא קנה שהתקינו אנן לא חיישינן לה ולא מדמינן לה וכו' וזה דבר שלא יתכן שנחלוק אנו מדעתנו הנקלה במה שדמו בגמ' שקנה שהתקינו לפתוח ולנעול היינו נגר ממש שמחברו בדלת ובכותל והיינו פקק החלון ולפיכך דמו אותם בגמ' ומה שהקשה בעל המאור ז"ל והקשו רבים לפניו מדשמואל אדשמואל דגבי

חריות ס"ל כרשב"ג ובנגר הנגרר פסק הלכה כר' יהודה אומר אני שהוא הטעם שפירשנו למעלה בהכנה לפי שהחריות עשויות לשיבה והן עצמן תורת ישיבה עליהן וכשהקשו מהן בגמ' לר' יוחנן ומי בעי רשב"ג תורת כלי משום דר' יוחנן אומר בכל כסויי הכלים שיש להם נמי בית אחיזה והוא שיש תורת כלי עליהן אלמא אפי' במונחין ואפי' במוכיחין לכך שעשו להם בית אחיזה לכסויין בעינן תורת כלי ואילו רשב"ג לא שמעי' ליה לעולם דבעי תורת כלי ובעשויין לכך מיהת לא בעי דהיינו חריות ולהכי איצטריך למימר דסבר לה כוותיה בהתקנה בעשויין ומיוחדין לכך דהיינו חריות דתורת ישיבה משוי לה וה"ה לכסויי הכלים הראויין ועשויין למלאכתם ופליג בנגר ובקנה וכיוצא בהן דבעי תורת כלי בין אמרה רשב"ג בין שלא אמרה:

מרדכי מסכת שבת פרק במה טומנין [המתחיל ברמז שכ]

[דף ג] חריות של דקל יש אומרים דוקא [רמז שכד] בחריות של דקל פליגי משום דמזיזן כשיושב עליהן אבל אבנים שרי דאין מזיזן והלכתא [נמי בחריות כרב אשי] (נמי) (*כמר בר רב אשי) וכן פי' ריב"א ורבינו שמשון [ור"י פי'] לקמן פרק כל הכלים [דף קכו א] דבעצים בעי קישור ובאבנים בעי סיתות וכן פי' ראב"ה משום דס"פ כל הכלים א"ר יוחנן דלא סבירא ליה כרשב"ג אלא כרבנן:

מרדכי מסכת שבת פרק כל הכלים [המתחיל ברמז תיב]

[דף קכו ע"ב] א"ר יוחנן והוא שיש [רמז תטז] תורת כלי עליהן פי' ר"י דהלכה כר' יוחנן דבעי תורת כלי ואותם אבנים שטומנין בהם אומר ה"ר יום טוב שמותר לטלטלן ביום טוב שחל להיות בע"ש בלא שום תיקון דלא שייך בהו תיקון להטמין בהם והוי כקופה עפר דשרי כיון דלאו בר מיעבד מעשה הוא ה"נ לא שנא ומיהו בשבת כשמסירין החמין אין לטלטלן כיון שבלא טלטולן סגי ליה וכ"פ ר"י לעיל דפסק רבי יוחנן להלכה כרשב"ג דלא בעי קישור כגון שעשה מעשה ושיפהו ואם לא שיפהו בעי קישור וכן מצאתי בשם רבינו ברוך הרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהם הדלת או להכות בהם הברזא צריך שיעשה שום מעשה של תיקון מבעוד יום ואם לאו אסור:

חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קכח עמוד א

ולא מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו פשיטא וכו'. דקס"ד השתא שלא ניטל ממנו מעשר כהן אבל ניטלה ממנו תרומ' גדולה, והדר ליה דלעולם ניטל ממנו מעשר כהן ולא נטלה ממנו תרומה גדולה וכגון שהקדים מעשר לוי בכרי מהו דתימא ראוי הוא לטלטל כדאמר לוי רב פפא לאביי וכו':

אמר אמימר והוא דאית לוי נעמיות. כלומר הא דשרי רשב"ג לטלטל שברי זכוכית דוקא בדאית לוי נעמיות בביתו, ונראה לי דאלו בחצר מודה דמטלטל אף על גב דלית לוי יונים משום דשכיחי טפי. ומיהו הא דאמימר לא קאי אלא דרשב"ג אף על גב דלית לוי נעמיות בביתו קאמר ומשום דראוי הוא להיות לו נעמיות להאכילן קאמר ואף על גב דאין דרכן של בני אדם להיות להם נעמיות אלא בני מלכים ס"ל לרשב"ג דכל ישראל בני מלכים הם וראויין הם לכך ומיהו פילין אפי' לבני מלכים לא שכיחי להיות להם והילכך לא מטלטלין חבילי זמורות כנ"ל:

אמר אביי רשב"ג ור' שמעון ור' ישמעאל וכו'. ולית הלכתא כחד מינייהו לבר מההיא דשמן ורד והכא נמי היכא דאית לוי פילין או נעמיות הכי נמי דשרי:

בשתי ידים אסור לטלטלה. פי' ואפי' התקינן למאכל בהמה דטירחא יתירא הוא ולא שרי' ולית הלכתא כותי' אלא כת"ק:

ה"ג רש"י ז"ל בשר חי מותר לטלטלו בשבת בשר תפל וכו'. ולפי גירסא זו בשר חי היינו בשר מליח ומותר לטלטלו לפי שראוי לאוכלו, וליתא דבכל מקום בשר חי היינו בשר תפל. וגרסת הספרי' עיקר דגרסי בשר חי

מותר לטלטלו בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלו וכו'. ופי ה"ר יהונתן ז"ל דבנתפח בשבת פליגי דלרב הונא מותר לטלטלו אף על פי שאסור לאוכלו דס"ל כר' שמעון לפי שאינו נולד גמור כמו בהמה שמתה בי"ט ורב חסדא חשיב לי' נולד גמור וס"ל כר' יהודה אבל נתפח מערב שבת לכולי עלמא שרי ואפי' לר' יהודה דמודה ר' יהודה בנבלה שנתנבלה מערב שבת דדעתו' עלה לכלבים וברייתא דשרי בשר תפוח לטלטולה מיירי בשנתפח מערב שבת והיינו דלא אקשי' מינה לרב חסדא, אלא דצ"ע לרב אלפסי דמייתי ראי' מינה לרב הונא ע"כ תורף דבריו:

דג תפל אסור לטלטלו. פי' שאין ראוי לאוכלו חי בלא מלח ולכלבים לא חזי דכל מידי דחזי לי' למחר מקצה לי' מכלבים:

שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן פא

ועוד הודיעוני כי נ"ל אעפ"י שבעלי חיים מוקצים נינהו. מ"מ נ"ל להתיר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובו. דליכא למיחש דילמא שמיט גדפייהו כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו. מידי דהוי אסליקוסתא שהיא למראה. וקול ומראה כי הדדי נינהו לענין מעילה. וצא ולמד מכל כלי שיר דאי לאו גזירה שמא תפסק שמא היה מותר לטלטלן ולשורר בהן. העני בדעת חיים אליעזר בן רבינו יצחק.

שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן פב

ועל העופות לא מלאני לבי להתיר דאין ללמוד היתר שמוש בעלי חיים מהיתר כלים. דאף כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו מותר. אבל צורות שבחצר אפילו צריך מהם צורך גדול אסור לטלטל משום דאין תורת כלי עליהם הכי נמי בבעלי חיים. ויש לאסור יותר בבעלי חיים דאין משתמשין בבעלי חיים ולא פלוג רבנן בבעלי חיים. אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

שו"ת הלכות קטנות חלק א סימן מה

שאלה אם מותר לטלטל בהמה חיה ועוף לתינוק לשחק בו בשבת. תשובה מדברי התוס' במציעא (מ"ו: ד"ה פירי) נראה דקרי ליה לשור כלי דכל שעושין בו איזה דבר ומיוחד לכך כלי מיקרי והא [שבת קכ"ח: או"ח סי' ש"ח ס"מ] דמדדין עגלים וסייחין מדידין אין מגביהין לא משום דלאו לצורך גופו ומקומו הוא אלא לצורך עצמו של איסור (עיין בשו"ת ר"ח אור זרוע ססי' פ"ב מש"כ בשם הרא"ש):

שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סימן כו

נשאלתי אודות צנצנת זכוכית מלאה מים שיש בה דגי זהב לנוי, אם מותר לטלטלה בשבת ממקום למקום. הואיל ואינם עשויים אלא ליופי ולשעשוע, או אסור לטלטלה הואיל ונעשתה בסיס לדבר האסור דהיינו הדגים שמוקצים הם עכ"פ.

א. ראיתי בשו"ת מהר"ח אור זרוע (ס"ס פא) שכ', וז"ל: הודיעוני רבותי, כי אף על פי שבעלי חיים מוקצים נינהו, מ"מ נ"ל להתיר עופות המצפצפים בקול נאה, בכלובן, דליכא, למיחש דילמא שמיט גדפייהו, כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו, מידי דהוה אסליקוסתא שהיא למראה, וקול ומראה כי הדדי נינהו לענין מעילה, וצא ולמד מכל כלי שיר דאי לאו גזירה דשמא תפסק נימא היה מותר לטלטלן ולשורר בהם. חיים אליעזר בן רבינו יצחק. ע"כ. וע"ז השיבו הרא"ש בתשו' (שם סי' פב), וז"ל: ועל העופות לא מלאני לבי להתיר, שאין ללמוד היתר שימוש בעלי חיים מהיתר כלים, שאף כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר, אבל צורות שבחצר אפילו צריך להם צורך גדול אסור לטלטל, משום שאין תורת כלי עליהם, ה"נ

בעלי חיים, ויש לאסור יותר בבע"ח, כי אין משתמשין בבע"ח, ולא פלוג רבנן בבע"ח. אשר בן ה"ר יחיאל. עכ"ל. ולכאורה יש לעמוד על ראיות המהר"ח או"ז, כי בשבת (נ:) הכי איתא, אר"ה האי סליקוסתא דצה ושלפה והדר דצה שריא ואי לאו אסור. ופרש"י סליקוסתא, עשב שהוא נאה למראה ולהריח בו, וממלאים כד עפר לח, ותוחבין העשב לתוכו, ונותנו לפני שרים, וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו, ואי מבעו"י דצה לתוך העפר ושלפה והדר דצה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה מבעו"י ואינו מזיז עפר. ע"כ. ומסקינן ד' ר"ה בתיובתא. אלא אפילו בלא"ה שרי ולא חיישינן למה שהעפר ניזוז מאליו. וכ"פ בטוש"ע (סי' שלו ס"ו): עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיהיו לחים מותר לאחוז בעלים ולהוציאן, והוא שלא השרישו, וגם צריך שאינו רוצה בהשרשתן, אבל אם נתכוין לזריעה אסור. ע"כ. וע"ע במאירי (שבת נ:). וא"כ כיון שהם עשבים תלושים שיש להם מראה נאה וריח טוב, ונוטלים להריח בהם, מה שייך בזה איסור מוקצה, ואף על פי שתחבם בעפר שהוא מוקצה, אדרבה העפר טפל אליהם והו"ל עפר מוכן, דקי"ל מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו בשבת (ביצה ח טוש"ע סי' שח סל"ח). והגם דבשבת שם מוכח, שאפילו הטמין העשבים בקרקע כדי שישארו לחים, מותר ליטלן בשבת, אף על פי שבנטילתן מזיז עפר ממקומו. וכ"פ בטוש"ע (סי' שיא ס"ח). התם נמי ה"ט כמ"ש הרמ"א שם שאין באוכלים משום בסיס לדבר האסור, והסביר המג"א, דר"ל שאין כוונתו שהאוכל ישמש לעפר אלא להיפך שהעפר ישמש לאוכל. וכיון דהוי טלטול מן הצד שרי. ע"ש. אבל כאן עכ"פ העופות שהם העיקר, הרי הם מוקצים, דהו"ל בכלל כל בעלי חיים, ומנ"ל להתיר לטלטלם מפני שבנ"א נהנים ג"כ מקולם. וכן יש לעמוד על הראיה השניה מדין כלי שיר שאלמלא הגזירה שמא תפסק לו נימא היה מותר לטלטלם ולשוור בהם, והרי אלמלא הגזירה בודאי דהוי כלי שמלאכתו להיתר גמור, משא"כ הכא דהו"ל מוקצה של בע"ח. וצ"ל דס"ל דהני לאו בכלל מוקצה דבע"ח נינהו, כיון שעומדים ג"כ לשיר, וכמ"ש כיו"ב בשו"ת הלק"ט ח"א (סי' מה) וז"ל: אם מותר לטלטל בהמה חיה ועוף לתינוק לשחק בו בשבת, תשובה, מדברי התוס' ב"מ (מו: ד"ה פירי, נראה דקר"ל לשור כלי, שכל שעושים בו איזה דבר ומיוחד לכך כלי מקרי. והא דאיתא בשבת (קכח:) מדין עגלים וסייחים, מדין אין מגביהין לא, משום דלאו לצורך גופו ומקומו הוא אלא לצורך האיסור עצמו. עכ"ל. וד' המהר"ח או"ז סייעתא להלק"ט בזה. אכן להרא"ש י"ל שגם בזה אסור לטלטלם. וכן פסק בפשיטות בש"ע הגר"ז (סי' שח סע"ח), שאפילו עוף שראוי לשחק בו תינוק הבוכה אסור לטלטלו. ע"ש. וע"ע בברכי יוסף (סי' שח סק"ד) בשם מהר"ם בן חביב, שאסור לטלטל בהמה חיה ועוף אפילו לצורך גופו ומקומו, דבמידי דלא חשיב כלי לא שרינן בהכי. ע"ש.

ב. ולכאורה עלה במחשבה לומר שהדברים מגיעים למ"ש המאירי בסוכה (לז:), הדס במחובר מותר להריח בו, בין ביום טוב בין בשבת, יש מפרשים דדוקא שלא בנגיעת יד שהרי אסור להשתמש במחובר, ולי נראה שאפילו בנגיעה מותר, שאם היה בפחות מג' טפחים ארעא סמיכתא היא ואפילו למעלה מג' ט"מ אין דין משתמש במחובר נאמר אלא בשכופף את ענפיו או נשען עליהם או על גוף האילן. ע"כ. הא קמן שמסקנת המאירי להתיר הדס מחובר בטלטול כדי להריח בו, ולא חשש בזה משום מוקצה, שסתם מחובר מוקצה הוא, כמבואר בפסחים (נו: ובביצה (כד: ובכ"ד, כיון שעומד להריח בו. ה"ע טלטול עופות המצפצפים בקול ערב, בכלובן, ודגי זהב בכליהם, י"ל שמותר, שהרי קול מראה וריח כי הדדי נינהו לענין מעילה (פסחים כו) וכמ"ש המהר"ח או"ז הנ"ל. אלא דלאו מילתא פסיקתא היא שיהיה דין מוקצה במחובר ממש, וכל שאין בו משום גזרת שמא יעלה ויתלוש אין בו דין מוקצה ג"כ. וכמבואר באור זרוע ח"ב (ס"ס קלד) ובהגהות אשרי (עירוובין לד:) שבקנים הרכים כירק לא גזרו שבות כלל. וכדאמרינן (עירוובין שם) א"ל רב נחמן פוקו כבושו

כבשי באגמא ולמחר ניזיל וניתב עליהו. ע"ש. והובאו בב"י (ר"ס שלו), וכתב שהפוסקים שלא הזכירו זה אפשר שסמכו עמ"ש אסור להשתמש באילן, דמשמע דוקא אילן אבל ירק מותר, שאל"כ היל"ל אסור להשתמש במחובר לקרקע. ע"כ. וכן פסק הרמ"א בהגה (שם ס"א). וז"ל מרן הש"ע (סי' שיב ס"ו), מקנחין בשבת בעשבים לחים אפילו הם מחוברים, ובלבד שלא יזיזם, ומשום משתמש במחובר ליכא, שלא אמרו אלא באילן אבל לא בירק. ע"כ. וכ' המג"א סק"ו, שלא יזיזם. שהם מוקצים. עכ"ל. וכ' ע"ז האליה רבה, ואינו נכון, אלא פירוש שלא יתלשם. ע"כ. וכ"כ בס' תוספת שבת (שם ס"ק יא), שדברי המג"א תמוהים, שמכיון שבעשבים לא גזרו שמא יעלה ויתלוש למה יהיו מוקצים, ואף על גב דבסי' שכ"ה סי"א אמרינן דמחובר הוי מוקצה, היינו לאחר שיתלש, דאקצי דעתיה מניה שיתלש בשבת, אבל להשתמש בו בעודו מחובר לא הוי מוקצה, ומ"ש הש"ע שלא יזיזם היינו שלא ישמטם ממקומם משום תלישה. תדע שהרי א"א לקנח בהם א"כ יניעם קצת, ומוקצה אסור בטלטול אפילו במקצתו, כמבואר בסי' שח ס"ג וס"מ. א"ו דליכא מוקצה בהכי. ע"כ. וכן הסכים עמו בבגדי ישע (סי' שיב ס"ו). וכ"כ המאמר (שם סק"ט), שא"א לפרש כד' המג"א, כי דבר רחוק הוא שיקנח בעשבים ולא יטלטלם, ומוקצה אסור אפילו בנדנדוד כל שהוא. ועוד שמשום כבוד הבריות שרינן טלטול מוקצה (בסי' שיב ס"א). אלא הפירוש שלא יזיזם ממקום חיבורם דהויא תלישה במקצת. וכ"מ בד' רבינו ירוחם. ואפשר שלזה כיון הא"ר (הנ"ל). ע"כ. וכ"כ בערוך השלחן (סי' שיב ס"ט). וכן הסכים המשנ"ב שם. וכדבריהם מוכח להדיא בפסקי הרי"א ז' הנד"מ (ס"פ המוציא יין דקפ"ג ע"ב), וז"ל: היו לפניו צרור ועשבים מחוברים, מקנח בעשבים, ואינו מקנח בצרור שלא טלטל המוקצה, אבל טלטול העשבים אינו טלטול שהן מחוברים, ואין חוששים שמא יתלשם בקינוחו שדבר שאינו מתכוין מותר ע"כ. וכ"כ בחי' הר"ן שם, שמותר לקנח בעשבים לחים: כל היכא שלא יתלשם. וכ"כ בס' ארחות חיים (הל' שבת אות שסג). ובמאירי (שבת פב) כ' ג"כ, שמותר לקנח בעשבים מחוברים, ואין גוזרים שמא יתלשם, ומשום משתמש במחובר אין כאן איסור כל שהם בתוך ג' טפחים וכו'. ע"ש. ובפסקי הרי"ד (שם עמוד שנו) וז"ל: מקנח בעשבים ואינו מקנח בצרור, שהוא מוקצה, וא"ת הרי אסור להשתמש במחובר לקרקע, לא אסרו אלא באילנות ובקנים וכיו"ב שהם קשים, אבל רכים מותר. וכדאמרי' בפ' בכל מערבין (לד:). ע"כ. ואמנם הט"ז (סי' שלו סק"ב) כ' לחלוק ע"ד הרמ"א בהגה שהתיר להשתמש בקנים הרכים כירק, שהרי מרן הש"ע כ' אין עולין באילן וכו': ואין משתמשים במחובר לקרקע כלל, גזירה שמא יעלה ויתלוש. והוא לשון הרמב"ם בפכ"א מה' שבת. ולפמ"ש בב"י לשון: אין משתמשים במחובר לקרקע, מוכיח שאפילו בירק אסור. ע"ש. ולק"מ, שמרן הש"ע סמך עמ"ש בראש דבריו שאין עולין באילן וזהו שסיים ג"כ שמא: יעלה ויתלוש. אבל בירק לא שייך עליה. וכ"ה לדעת הרמב"ם בפכ"א ה"ו שהזכיר תחלה שאין עולין באילן וכו' ואין משתמשים במחובר וכו'. (וכוונת מרן הב"י, שאלמלא ס"ל לחלק בין קשים לרכים, היל"ל אין משתמשים במחובר לקרקע, ותו לא מידי). וכן ראיתי בס' מאורי אור (באר שבע, דקי"ג ע"א) שיישב כן לד' הרמב"ם והש"ע. ודחה ד' הט"ז. ע"ש. וכן האליה רבה (סי' שלו סק"ג) האריך לדחות ד' הט"ז, ותמה עליו שלא ראה דברי מרן הש"ע (סי' שיב ס"ו) שמתיר להדיא בעשבים הרכים, וכד' הרמ"א הנ"ל. ושכן מצא בס' עבודת הקודש להרשב"א. ובשלטי הגבורים בשם ריא"ז. וכ"כ בב"י סי' שיב בשם רי"ו. ולכן יש לסמוך ע"ז להקל בלי פקפוק. עכ"ת. ד. וכ"כ בתוספת שבת (שם סק"ד). וכ' עליו בס' בגדי ישע שם שדברי טעם הם. וכן העלה הרב נהר שלום (שם סק"ג). וכן העלה הגאון מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (חאו"ח סי' יא), שבירק ובעשבים אין כל איסור מדין משתמש במחובר לקרקע, ושכן נ"ל ברור בדעת מרן הב"י והרמ"א בהגה, ואין לנו לזוז מדבריהם ימין ושמאל, שדבריהם נראים עיקר להלכה, ואין נפתל ועקש. ובסוף דבריו הביא גם מ"ש

הט"ז (בסוף סק"ב) שני"ל לאסור ג"כ מטעם מוקצה, וכ' עליו שסברא תמוהה היא, שכל דבר שעדיין מחובר ומנענעו או מטלטלו אין בו משום איסור מוקצה, ולא שמענו מעולם דין מוקצה בדבר שעודו מחובר בקרקע, אלא דוקא לאחר תלישתו, כגון פירות הנושרין. ובפרט לטעם הראב"ד שאיסור טלטול מוקצה נאסר משום גדר הוצאה. [ע' בהשגות הראב"ד ס"פ כד מהל' שבת]. הא ודאי דלא שייכא הוצאה אלא בדבר המטלטל כולו, אבל ירקות ועשבים בעודם מחוברים לא שייך בהם לא איסור מוקצה ולא גזירה שמא יתלוש. עכת"ד. וכן מתבאר בהשגות הראב"ד (סוכה לז'): שאין איסור מוקצה בהדס במחובר. ע"ש. וי"ל. וכן פסק החיי אדם (כלל יב אות ו) דלא כהט"ז. (והעיר בסוגריים, דמ"ש הט"ז בזה, כבר דחהו הא"ר, ושכן הוא בחי' הריטב"א עירובין לד': דלא כהט"ז). ומרן החיד"א בס' ברכי יוסף בשיו"ב (סי' שלו סק"א) האריך ע"ד הט"ז לדעת הרמב"ם והש"ע, וסיים, ולענין הלכה, אף שיש להסתפק קצת בד' הרמב"ם בזה, וגם דעת מרן אינה מבוררת. כל קבל דנא כיון שהאו"ז והרשב"א ור' ירוחם והא"ח התירו בפירוש. וכ"נ ד' הריטב"א, והכי רהטא סוגיא דשמעתתא כוותיהו יש להקל כד' הרמ"א. וכן הסכים הא"ר. ודלא כהב"ח והט"ז. עכת"ד. ובס' פתח הדביר (סי' שלו סק"א) העיר ע"ד החיד"א, שלפמ"ש הנהר שלום גם דעת מרן מבוררת להקל. וכן עיקר להלכה, וכד' החיד"א ז"ל. ע"כ. ובודאי שכן עיקר להלכה, ודלא כמ"ש בש"ע הגר"ז (סי' שלו ס"ד) שאם משתמש בירק מחובר לא יזינו בידו: משום מוקצה כדין כל מחובר ע"ש. וזה נגד האחרונים הנ"ל. (וע' בס' תהלה לדוד סימן שיב סק"ה). וכן פסק להקל בס' ערוך השלחן (שם סי"ז). וכן הסכים המשנ"ב (סק"טו). ע"ש. וע"ע בשו"ת זרע יעקב (סי' ז די"ז רע"ב). ע"ש. ומן האמור תשובה מוצאת גם למ"ש הט"ז (סי' שלו סק"י), דמ"ש הדס במחובר מותר להריח בו, מירי שאינו נוטלו בידו, שאילו נוטלו בידו אסור, וכמ"ש כ' לעיל שאין משתמשין אפילו בירק, ואיכא נמי משום מוקצה בכה"ג ע"ש. (וע"ע בפמ"ג מש"ז שם). אולם לפמ"ש כ' העיקר שמותר לאחוז ההדס בידו בשעה שמברך עליו להריח בו. (ע' סי' רצו ס"ו). וכן העלה בכחא דהיתרא המהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (סי' יא) הנ"ל. ושכן הורה החכם השלם כמהר"ר אברהם קנאיטי (נר"ו). ע"ש. והרב יד אהרן (בהגה"ט סי' שלו) הביא ד' הט"ז, וכ' דבלא"ה כיון שההדס קשה כאילן אליבא דכ"ע אסור ליטלו בידו. וסיים, והדין דין אמת שבנוטלו בידו אפילו בירק אסור. ע"כ. והדר תבריה לגזיזיה בס' יד אהרן מהדר' תנינא (סי' שלו בהגה"ט או' א), שהביא דברי מהר"י עייאש בתשו' בית יהודה הנ"ל. וסיים, ולפ"ז מה שכתבתי במהדר' קמא הדרי בי. עכ"ל. ושפיר עבד דהדר הוא לכל חסידיו. כי רבים וגדולים דחו ד' הט"ז מהלכה. ומסתייעא מלתייהו מדברי רבינו המאירי בסוכה (לז'): שכתב להדיא להתיר גם כשאחוז ההדס בידו. וכנ"ל. וכן מוכח מדברי בעל המאור (סוכה לז'): שכ', דהיא דעירובין (מ) גבי בני גנא דגזוז להו גוים אסא ביום טוב, ושרא להו רבינא לאורוחי לאלתר, ומסקינן התם דבעינן בכדי שיעשו, אלמא דאסור להריח בו במחובר, י"ל דהתם דרכם היה לעשות אפריון מעצי הדס להריח לחתן ולכלה ולבני החופה, וזה א"א לעשות במחובר, ואף על גב דהתם קאי אדרבינא דשרא לאורוחי לאלתר, בנין אפריון מוכלל בלשון לאורוחי, ואין הריח בלבד אסור, שאף במחובר היה מותר. ע"כ. ומשמע שלא אסר אלא עשיית אפריון, אבל טלטול ההדס להריח בו מותר. (אלא שמדברי הרז"ה משמע ג"כ שאפילו אחר שנתלש אין בו משום מוקצה. וכ"מ מד' הראב"ד בהשגות שם. וכן מבואר להדיא באור זרוע ח"ב (ס"ס שי) בשם הר"ח, שבהדס אף על פי שיתלוש מותר להריח בו. וכן הוא בהג"א (סוכה לז'): ע"ש. ובס' המכתם (סוכה לז'): כתב בשם יש מי שתירץ, דבמחובר ליכא למיגזר לטלטולה, אבל כשנתלשה דניחא לטלטולה אי שרית ליה לאורוחי בה אתי לטלטלה. ע"כ. וע"ע במאירי שם. נמצא שבתלוש איכא פלוגתא דרבוותא אי שרי לטלטל ולהריח. וע'

בשׁוֹת זרע יעקב (סי' ח) דפשיט"ל לאיסורא. וע"ע בשׁוֹת תפארת אדם (חאו"ח סי' כג). ובשׁוֹת זכור לאברהם אביגדור (חאו"ח ס"ס לד). ע"ש. ודו"ק). ועכ"פ אין מזה ראייה לנ"ד. והרי זה כמבואר.

ג. ולענין הלכה אם מותר לטלטל עופות המצפצפים בקול ערב או לא, שהדבר שנוי במחלוקת בין המהר"ח או"ז שמתיר, ובין הרא"ש שאוסר, נראה דנקטינן כד' הרא"ש לאסור לטלטל, הואיל והרא"ש פוסק מפורסם אחד המיוחד מעמודי ההוראה, והוא רב מובהק בהוראה. וכעין מ"ש מרן הב"י א"ח (סי' סו) בד"ה כתב בעל המנהיג, בענין המחלוקת שבין המנהיג נגד הרשב"א אם כהן הקורא ק"ש רשאי להפסיק לעלות לס"ת, שאנו אין לנו אלא ד' הרשב"א (שאוסר) דרב מובהק הוא. ע"ש. וכן י"ל במחלוקת של המהר"ח או"ז נגד הרא"ש. וכמ"ש ג"כ מרן החב"ב בס' דינא דחיי (עשין מט דס"ג ע"ג) לענין מחלוקת הרא"ש נגד הריא"ז (רבינו ישעיה אחרון ז"ל), דנקטינן כהרא"ש, כיון שהוא פוסק מפורסם יותר, וממימי שותים כל בני ספרד. ע"ש. וכיו"ב כ' בשׁוֹת חוט השני (סי' יב) ד"ה ומי, שהלכה כהרא"ש נגד הריב"ש, אף על פי שהריב"ש אחרון, כיון שהרא"ש הוא עמוד ההוראה יותר מהריב"ש. ע"ש. וגם מסתבר טעמיה דהרא"ש בנ"ד שיש להחמיר במוקצה של בעלי חיים דחמיר משאר מוקצה, כמ"ש תוס' ריש ביצה (ב) ד"ה דילמא. ע"ש. וע' בשבת (מה:): דפרכינן אהא דא"ר יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר הדולק, ומי א"ר יוחנן הכי, והא בעי מיניה דריו"ח קינה של תרנגולת מהו לטלטל בשבת, א"ל כלום עשוי אלא לתרנגולים. (הילכך הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור ואסור, אלמא אית ליה מוקצה. רש"י). ומשני, הב"ע דאית ביה אפרוח מת (שמת בשבת ולא הוה דעתיה מאתמול ליתנו לכלבים. רש"י). וכ' התוס' שם, הב"ע דאית ביה אפרוח מת, פ"י ה"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשחק בו תינוק כשבוכה. ואין נראה, דהא לעיל (מג) בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו, משמע שאסור לטלטל וכו', אלא ודאי דבע"ח מוקצין הן כגורגרות וצימוקין ומקצה אותן לגמרי גם מכלבים וכו'. ע"ש. ובתוס' ישנים שם, הוסיפו, והא דלא קאמר באפרוח חי משום דאפשר להפריחו. ע"כ. וכ"כ בחי' הריטב"א שם. וכן הוא במרדכי (ס"פ כירה סי' שטז) וז"ל: כופין את הסל לפני האפרוחין, פ"י לצורך מקומו. משמע דאפרוחין מוקצין הן, וה"ט משום דבעלי חיים מוקצין כגורגרות וצימוקים. ורבינו שמשון פ"י דדוקא בגולדו בו ביום, דא"כ הוה חזי לשחק בהן תינוק הבוכה. ודבריו אינם עיקר. ובתוס' הארכתי. עכ"ל. וכן מוכח בחי' הר"ן (שבת מה:): ע"ש. ומכל זה מוכח לדינא דלא כהלק"ט ח"א (סי' מה) שמתיר לטלטל עוף לצורך תינוק שישחק בו בשבת, אלא העיקר כהגר"ז והברכ"י (שהובאו לעיל סוף אות א) שפסקו לאסור. (וע"ע בהגהות אשרי שבת מה:). וכן מצאתי בשׁוֹת חקרי לב (חאו"ח סי' נט) שהעלה להחמיר בזה, וכתב לדחות דברי הלק"ט הנ"ל, דבעלי חיים שאינם ראויים למלאכה לא חשיבי כלי, וכדמוכח בב"י חו"מ (סי' קצה). ועוד שאם אמרו לגבי קנין דהוי כלי, אין ראייה מזה לענין מוקצה שיחשב כלי. ע"ש. ומיהו אין להוכיח מזה נגד המהר"ח או"ז שמתיר לטלטל עופות המצפצפים, כי לדעתו ז"ל יש לחלק בין שאר עופות לעופות הללו שעומדים לשורר בקול ערב, ומחזיקים אותם בכלובן להשתעשע בקולם. אולם כבר כתבנו שהעיקר בזה כד' הרא"ש שחולק על המהר"ח או"ז ואוסר גם בעופות המצפצפים. וראיתי בס' נזר ישראל (בליקוטי רימ"א סי' ט אות יא) שהביא ד' מהר"ח או"ז סי' פא שמתיר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובן. ואח"ז הביא מ"ש בפחד יצחק (ערך בהמה), שכלבים קטנים שהנשים משתעשעות בהן אסור לטלטלן בשבת, אם לא שנאמר שכיון שהם מיוחדים להשתעשע בהם ולהתחמם בהם בימות החורף דלא הוו מוקצה. וכן נראה מד' הר"ש שהובא במרדכי ס"פ כירה, ומ"מ המרדכי שם דחה דבריו, והכי מסתברא, דלא יהא אלא כמשתמש בבע"ח שאסור. עכ"ד. ולפי האמור יש לדחות ראית הפחד

יצחק מהמרדכי, דשאני הני דקיימי להכי כמ"ש בכתובות (סא:) דמיטללא בגורייתא קטנייתא. וע' בפרש"י שם. ומ"מ לענין דינא צדק הפחד יצחק לאסור. ותמיהני על הנזר ישראל, דלא סיימוה קמיה, שבשו"ת מהר"ח או"ז סי' פב הובאה תשובת הרא"ש לאסור. וכוותיה נקטינן להלכה. וכאמור לעיל. ומעתה ה"ה שיש לאסור לטלטל דגי זהב שבתוך צנצנת זכוכית מלאה מים, דה"נ הו"ל מוקצה דבע"ח שאסור לכ"ע. וראיתי להרב הגאון כמהר"ר אברהם חיים נאה ז"ל בס' קצות השלחן (בבדה"ש סי' קכא אות ד) שכ', והמגדלים דגים קטנים בתוך כלי זכוכית עם מים לנוי ולתשיט, מסתברא שמותר לטלטל הכלי זכוכית עם הדגים שבתוכו, שכיון שעשויים לנוי ולקישוט הבית הוה ליה דבר שמלאכתו להיתר. ע"כ. ועמו הסליחה, שאין זה עיקר דינא, וכנראה שנעלם מעינו הבדולח מחלוקת המהר"ח או"ז עם הרא"ש בדין עופות המצפצפים בקול נאה אם מותר לטלטלן, ולדעת הרא"ש שהלכה כמותו שסובר לאסור, הוא הדין והוא הטעם לנ"ד, ובדגים הללו יש לחוש יותר פן יוציאום מן המים, ויתחייבו משום נטילת נשמה. (וגם ביום טוב יש להחמיר בטלטולם כיון שעומדים לנוי ולא לאכילה, ומחוסרים הכנה, ולכן צריך להתנות עליהם מבעו"י שרוצה לאכלם. הלא"ה אסור). ופשוט דה"ה לתוכי שמונח בכלוב שאסור לטלטלו בשבת ויו"ט כדין עופות המצפצפים הנ"ל. ומכל מקום נראה שאם החמה זורחת עליהם, ויש בזה צער בעלי חיים, ולפעמים קיים חשש ג"כ שימותו, יש לסמוך על סברת המהר"ח או"ז בשעה"ד כזאת ולהתיר לטלטלם לצל. הנלע"ד כתבתי. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

+מש"כ שהלכה כהרא"ש שאסור לטלטל בשבת עופות המצפצפים בקול ערב, ושלא כמהר"ח או"ז שמתיר, שהרא"ש פוסק מפורסם אחד המיוחד מעמודי הוראה וכו', והבאנו מד' הבי"ש שכ' כיו"ב במקום אחר, ויש להוסיף מ"ש בב"י אה"ע (סי' סב) שאע"פ שבפסקי תוס' חולקים על הרא"ש, אנו בדין אהרא"ש סמכינן לדינא דפוסק מובהק הוא. ע"ש. ומש"כ באות ב שמותר לאחוז בענפי ההדס בעודו מחובר ולברך עליו להריח בו, וליכא משום מוקצה, ודלא כהט"ז, אלא כמ"ש מהר"י עייאש ושאר אחרונים, נ"ב, ולאפוקי ממ"ש בשו"ת צל הכסף ח"ב (דף ג ע"ב) להשיג על מהר"י עייאש שלא ראה דברי הט"ז, וליתא, שהמהר"י עייאש הביא דברי הט"ז ודחאו בשתי ידיים. וכן עיקר. +

תוספות מסכת ביצה דף יב עמוד א

וכי פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאינן לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך יום טוב קצת כגון קטן למולו דהמצוה נקראת צורך יום טוב ולולב לצאת בו וס"ת לקרות בו וכן פי' רבינו חננאל אבל ליתא פירושו דלאו דוקא קטן למולו דה"ה שלא למולו דשרי גם טיול דהא אשכחן נמי דמשחקין בכדור שקורין פלוט"א בלע"ז ביום טוב ברה"ר אף על גב דליכא אלא טיול וא"ת השוחט עולה מה צורך יש לו בה יש לומר דהכא נמי איכא שמחת יום טוב שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן כדמוכח לקמן (דף כ:).

ספר שבולי הלקט ענין שבת סימן קכא

דין מה לשחוק בפירות בתם וחסר או בכדור בשבת. מצאתי בשם הר"ר אליעזר מטול זצ"ל. דאסור לשחוק בשבת בתם וחסר הוא שחוק שקורין אוג"א מת"א ויש קורין אותו תם כס מהא דאמרינן בפ' ב' דביצה דר' חייא ור' שמעון ב"ר קפדי אהדדי וכן מצאתי כתוב אין ר' מתיר לשחוק באגוזים בשבת [ויו"ט] משום אולודי קלא ועוד שמשתבר. ואינו נראה לי דבמס' עירובין בסופו מוכיח דאינו אסור לשחוק כי אם משום אשוויי גומות דאמר התם נשים משחקות באגוזים אסור וכן בתפוחים. ופי' רבינו שלמה זצ"ל לגלגלן דרך דף ומכות זו בזו. ואמרינן לאו משום אולודי קלא ומשני לאו משום אשוויי גומות וכן פי' רבינו גרשום זצ"ל משחקות מגלגלות ושמעינן מינה היכי דליכא למיחש משום

אשווי גומות מותר. ומיהו יש למצוא צד איסור בדבר דדמי למקח וממכר שפעמים שמלוה זה לזה ולמחר פורע לו מעות. ויש שאוסרין משום אלוודי קלא שאוסר כל משמיעי קול אפי' אינם כקולו של שיר כדאיתא בירושלמי. אמרינן בסנהדרין פרק ארבע מיתות בסופו. שאלו את ר' אליעזר הכדור והאמום ומשקולת קטנה ופירש רבינו שלמה זצ"ל כדור פילוטא מחופה עור ומליאה מתוכה שיער של איל בדוחק והאמום של עור הוא כעין מנעל וממלא אותו שיער ובו היו עושין מנעלים כעין שעושין רצענין בדפוס של עץ ונחלקו בהן ר' אליעזר וחכמים בסדר טהרות בשני דברים חכמים אומרים אינם מקבלין טומאה לפי שכלי עור אינם מקבלין טומאה אלא אם כן יש לו בית קיבול דהא איתקש לשק והאי הואיל וקיבולו למלאות ולהיות מיליו בתוכו עולמית לאו שמיה קיבול ור' אלעזר אומר מקבלין טומאה דבית קיבול העשוי למלאות שמיה קיבול ועוד נחלקו בכדור ואמום דנראה חלל שלהם דמודי רבנן דמקבלי טומאה דהא איכא בית קיבול וקיבולו הואיל ונראת חללו דומיא דשק הוא. ופליגי לענין טבילה דרבנן סברי מה שבתוכו חוצץ ור' אליעזר סבר אין מה שבתוכו חוצץ דכוליה חד כלי הוא. נראה להוכיח מכאן דתורת כלי עליו דעד כאן לא פליגי אלא לענין טבילה אבל כולי מודי דשם כלי עליו ומורי ר' יהודה אחי שני נר"ו פי' דדוקא אותו כדור שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים הנראה חלל שלא /שלו/ חשיב כלי אבל אלו הכדורים שלנו אפי' כלי לא חשיבי ומחשבת השחוק /התינוק/ שחישב לשחק בו לא משוי ליה כלי מ"מ בין שיש תורת כלי עליו בין שאין תורת כלי עליו נראה שאסור לשחק בו ולטלטלו בשבת ויום טוב שהרי אין צריך בטילטולן ואפי' לכסות בו פי צליחותו אינו ראוי דהא ממאיס על ידי ששוחקים בו ומטניף בטיט ועפר וכן כדור של עץ אסור לטלטלה ולשחק בה ומצינו במדרש איכה טור שמעון הוי מפיק תלת מאה גרבין דמרקוע בכל ערובת שבא לאילין קייטיא ולמה חרב אין תימר משום זנות והלא ריבה אחת היתה שם והוציאוו משם ולמה חרב אמר רב הונא על ידי שהיו משחקים בכדור בשבת: